

הַלְבוֹת שֶׁבֶת סִימָן שֵׁמוֹ

כ שם בשבת במשנה
בשכיל שלא ישכנו מִתְּרִ: ח (בז) *כְּשִׁמוֹנָה שְׂרָצִים הָאֲמֹרִים בַּתִּירָה הַצֶּדֶן חֵיב,
(כט) *וְהַחֹבֵל (ל) בָּהֶם, אֶרֶץ-עַל-פִּי שְׁלֹא יֵצֵא מֵהֶם דָּם אֲלֵא וְצִרַר פִּתַח (ו) (ז) הָעוֹר,

פֶּאָר הַיֵּטב

מפני הצבי או לפרקו ממצותו, ובלבד שלא יטלטלנו, מ"מ. ונכסה
לו צפור תחת בנפיו יושב ומשמרה עד שתחשף, גמרא, רצמ"א:
לא בגדילי קרקע, בהמה מקרי גדולי קרקע, ואינו חייב עד שיצא דם מגדולת

מִשְׁנָה בְּרִיּוֹת

במקום שאין גיליץ הנחשים להמית, ואין רצין אחרי אלא עומדין
במקומן, רבקה אסור לילך להרגן, וכדלקמן בסעיף י, אפלו הכי לצדן
(ש"י"א), (ל) דהני שכופה עליהם כלי או שק"ש אדן, והטעם, דהא הוי
לאכזה שאין צריך לגופה, דהא אינו צריך לצוד אלא שלא ישכנו, ואם
היה יודע שיעמד ולא ידבק לא היה צד, וקמא לן דמלאכה שאינו צריך
לגופה פטור אבל אסור מדרבנן, והכא משום דנפיק אפלו אסור דרבנן
ליכא⁴⁵, (מ) ואפלו להתרופאים דמחייב בעלמא במלאכה שאין צריך לגופה,
מודה בזה, (מנ) וכתבו דטעמא, משום דסבירא לה דזה לא מקרי מלאכה
כלל דהוי פמחשק בעלמא, כיון שאין רצונו בעצם הצידה כלל, ואדברה
פנתו להקבית אותו מצ"ל⁴⁶: **ח (כח) שמונה וכו'**, דהנה מתחלה פאר
המחבר דין צידה בתיקו עוף, דבאדון המינים נצודין לצרך, ועכשו
פאר המכבר דין צידת שרצים, דבהו גש חלוק, דבאדון המינים
ששש להן עזרות, והוא השמונה שרצים האמורים בתורה, "החלד והעכבר"
(ויק' 48) וגומר, לש צידה, דמסתמא צדן גבי כן לצרך זה, אם לא שפננתו
היתה בקדוה שלא לצרך ופסיו, משום דהוי לה מלאכה שאינו צריך
לגופה, אבל שאר שרצים אין להן עזרות וסתמיהו נצודין שלא לצרך, אם
לא שפננתו הנה בקדוה לאיזה צד, ואז הוא חייב אם הוא דבר שבמינו
נצוד⁴⁹: **(כט) והחובל**, טעם לחייב חבלה הוא (מנ) מפני נטילה נשמה
שבאחור מקום, כי הדם הוא הנפש⁵⁰, (מג) ועל-כן אפלו יצא הדם כל-שהוא
או נצור הדם כל-שהוא חייב: **(ל) בהם**, נקט חבלה בשרצים, משום

שפה לקשוח לה פה נרנר שטרופאין עושין. וזו היא מלאכה הנרנר לקיפה, אכל אם
 שאין צורך לגופה כרבי שמעון, דאי לאו הכי לתייב השפנה: אם עושה לה פה חיב, דהוי
 זה בכלל מכה בפטיש פלאינו מרחיב פי חמסה. ודחקו לה חרמנים פל זה משיים קשית
 דא פסק דקטר צצית נחש ופסיס כוסא, ותרנר רבנו פס דשכחאל קאמר זה נק אלא
 משנה, ודכירא לה דנחש הוא דבר שאין במינו צוד, והמשנה אתא כתייב תנא ובשבת
 נצד שטרי, אסורין שטרי בקל ונוי והוא רב אסור דרנרן, והפיקאל קשפנורא שלא ילכו
 כירא לה פריש פקש שמונה שרצים הנחשים וקשרנים הוא דבר שאין במינו צוד, ומה
 שצוודין אוהו לפעמים דרפואה, ככירא לה להרמנים דזה לא מקרי צידה, משהם ראמין
 קפא ותכנא קי עיב דסקרי דבר שאין במינו צוד. ואין להקשוח מהא דאימא קשית
 מחמאת ובספוד דרבי יהודה קאזיל קשיטו דלאכלא שאניה צריכה לגופה חיב עליה,
 ובמנו צוד אסורין שטרי בתרסקא פקש ין דרבי יוחנן גיפא פ"ט דב' שאין במינו
 שאין במינו צוד אי חיב אן שטרי, וזה ספק לי לרובן ירחיק פן וצאי ידע, וכן פקש
 איך אתא מקל לבחילה לכה על עקרב, חלא רבי יוחנן פן וצאי ירחיק ספק לו בעיני חיה
 * שמונה שרצים וכו'. צון כמנהג בריה שכתבי טעם החליק משהו נצוידין לצורך
 פן להדיק וסתמיהו נצוידין לאינה צורך, מה שאין פן משאר שרצים ודרנרן להדיק וסתמיהו
 ור שרצים אינה מין שאין נרפא להדיק וזהו גפון חיב כמי בטה' שרצים, וכן כסב פפרי
 האמורים בתורה החיבל קסם חיב, דברי רבי יוחנן פן נורי, ופסקנא פקנא דצריך לשור
 יתורה ודכירא לה דג' מקח אין להו עור, גפין חיב בכל חיה שרצים, כיון דאין ורנר
 יתורה צידה למדלה, אכל באמת בצידי לא פליגי, ואף דזה חסד קצת לדברי הר"ן, אכל
 ח' שרצים האמורים בתורה החיבל קסם חיב, שרצים שיש להן עורות וכו', עי"ש, הנה
 חבלה הוא דוקא אותן שיש להן עורות ולא פל השמונה, מה שאין פן לדברי החוספות.
 וכו'. ונאבא אצור פן דאימא שם בנקרא: מאן תנא קפא, רבי יוחנן וכו', קא אמרין
 לאכלא שאניה צורך לגיפה חיב, פן במיאר שרצים ורשעים שצדן ילכו לצורך חיב, ומה
 הר"ן אמאי וקאזא אלי חיה? ועליקדוקו דכמה האמור דמהי תנא ככירא לה כרבי יהודה
 פרק שהוא מלוד דרש, ודמים שפוק מתחת העור פמפק הבואה מקשיט דמי,

שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה

(f) העור, עין כהם, ועין בשו"ת בית-אפרים סימן כב מאריך בענין זה ובשיטת הכרי' רש"י ותרומם' שלא-אורח הוא נגד הש"ס בחלין, ע"ש:

(f) העור, יא' החובל סב משום מפרק שהוא חלודה דוש, ואע"כ דאין הישגה

בְּאוֹר הַלֵּכָה

לרפואה. וראיתי בספר חמדר-משח שמתהוה הרמב"ם, למה חשית המשנה דעירין
העד נחש לרפואה תכב? ונראה לי בפשטות, דבין הרקב"ם סבירא לה דמלאכה שאין
צריך לגופה תיב עליה, ובכל שקעים ורקשים שמיני נעדין תיב בהדיא דאמלו צון שלא
לעוף א' לישטק בון תיב, אמרין אפלי צי תנשט שלא לרפואה גסרין תיב. אם לא
שדעוזה הנה בעידתו בשביל שלא ישכנו, זה מקרי להרקב"ם כמו מתחשק בשלשא, דאמלו
רבי יהודה מודה דפטור ביון שאינו מתכוון לצוד כלל רק זהבירה מעליי, אבל כל
שנתכנן לצוד אפלו שלא לצורך קלל תיב, הואיל שנתכוון לצוד וצד, כמו שכתב הרמב"ם
להדיא בפרק י. תיבה א' המעשה דאמקרה לרפואה, באמת סבירא לה כרבי שמעון,
ואיתא בגמרא שם. וכן נראה לי בפרט מה שנתקשע הפוסקים על הרמב"ם דסבירא לה
והכלל כרבי יהודה, למה פסק דאם בשביל שלא ישכנו מקרי, נגד אמר מפרשתי דאמרי
דאתא המשנה פרטי שמעון, ונדחק המגיד-משנה דסבירא לה להרמב"ם ישמאל פליג
אדורב ביה. לפי דבריו נראה, דסבירא לה להרמב"ם דעך ראית הגמרא דהמשנה
סבירא לה כרבי שמעון דקאמרה אם לרפיא, אבל הרישא באמת אתא בכלי שלשא,
כייל גס מה שתיבה הנקרא שם ממשיך מראש דאתא כרבי שמעון דקאמרה שאין צריך
לגופה פטור, והרמב"ם פוסק דמלאכה שאין צריך לגופה תיב, ואף-על-פיכך הדין
המשנה בענינה, והמגיד-משנה דחשק דשמואל שליג על רב ביה, גסרין נזכר לומר דאפן
זה, דהקדמם לשון הרמב"ם בפרק י. מהלכות שבת, וזה לשונו דהכלל יד: המשיך שחין
בשבת ביה לרבי"ב פי המכה ביה שהורופים שמיני שעה מתכוונן לרפואה להרחיב פי
המכה, הרי זה חוב טעום מכה בפטיש, שזה הוא מלאכה תרופה, ואף-על-פיכך הדין
מקשה הלכות שבת, מה נהי שם, עד כאן דבריה ונראה לי דבכניהו הוא, דבשעה כיון
לעשות לה פה הוא מרחיב פי המכה כדרך שהורופים עושין, ואם הוא בכלל מכה
בפטיש דהוא גמר מלאכה, אבל אם כבשק השקא רק להוציא מלחה אינו מרחיב, על-
כן אין זה בכלל גמר מלאכה קלל, וזה הוא פקתה המגיד-משנה למען בו, ועל-כן דין
זה ולהוציא מקטע לתח איתא אמלו לרבי יהודה, והנחת הנקרא דהמשנה כרבי שמעון
הוא רק מהרישא דמשנה דקאמרה אם לעשות לה פה, משמעו שהוא כיון דבכניהו פה
מרחיב פי המכה ואינו כיון לעשות לה פה אלא להוציא מלחה הוא פטור משום דהרי מלאכה
משמע אמלו כפשיא צרי לה, אבל אם להוציא לתח פטור ויתר איתא בכלי שלשא, וזה
בדין המפיק דהפסוק דהי א' שהפסוק אפא סבירא לה דמלאכה שמיני צריך לגופה תיב, וזה
דברי שמעון זה לא סבירא לה, משיב על לוחם, עד שי יומר, דהרמב"ם שחשתי
ק"ו וק"ו דבכניהו להו דאפלו פה פמינו נצוד תיב, ואמרין לדרין דפסקין דבר שאין בהו
לא גזר רבנן, ועליהן פוסק הרמב"ם דמסר לכתחלה, ולא מקלח דחשק היא, דגם שמיני
שעודין אותן כדי לתרגל להחרימן מבגדיהם זה לא מקרי צידה, ודמא דהעד פטור, ומ
זכרין ודמאין שגם הם מצליחין לרפואה, כדאיתא בשבת ע"ז ע"ב, ואפלי הכי איתא בת
קכ"א במענה: אמר רבי יהודה מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זבאי בערב דאמר חוששני
הרי יעקבב ודא הדין נחש הוא דבר ששמיני נצוד, דאי לאו הכי הלא פטור מקמת
נצוד. ויש ללמוד, דהעד מה דאיתא בשבת קכ"א ע"ב דרבי אליעזר ורבי יהושע פליגי בקרב
מה שאמר חוששני, שמיני שחיה בדרך קצת פטור, והכי קאמר לה רבי יהודה דתנא קמא
לחייב תשאת, ורבי דאנן שחיה בדרך קצת פטור, ואין נצוד פטור, אבל קל קטן דהא איתא דמרבין
עורן, הוא טעם התיספית, ויש עוד טעם אחר ברין דהרמב"ם שכתב דהי שמיני שחיה
נצודין דבר שלא יחייב, והרי כלאכה שאין צריך לגופה פטור, והנה לפי דבריה, אם ימצא ב
מגדים, ודע, דהרמב"ם הריי נקשה קצת הא דאמר שם בגמרא ק"ו ע"א: העד אחר מה שרצ
ש"ר רבי יוחנן בן נורי ומתלקח? והנה הרבנו החולקין על רבי יהודה, הא גם לדברי ר
להדיק משמא: נצודין לאיתא צרך, ואולי נקט דבר יוחנן בן נורי צידה דבריה משום דרבי
נגד זה נראה קצת לדבריו מה דאיתא שם בעמוד ב פירקא דלכרי רבי יהודה: העד אחר
דבעידה תיב בכל השמונה משמע דאין דרכן להדיק וסתמיהו נצודין לצרך, מה שאין כן לש
על פירקא גם בצידה הנדון הנהי אינו תיב בכל החי, ואמאי דאמרין דהעד אחר מה שרצ
שם לקמה: מאן מנה הנדון שלא לצרך פטור, רבי שמעון הוא, דקריב היתה דמלאכה
אמאי פטור? וזה הורה בפרטים שאין להם עיוות ודעת חוששונה בצידה, וכן אפלי לנע
אזכר בתר וישאשאל ואל רבי יהודה מקשה: * והחובל. דעת הרמב"ם, החובל תיב מש

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

היה סוכר רב יהיה אומר רב (בשבת ק"ז ע"ב) דלרבי יהודה תיב, וכן כתב המגן אברהם, וכן משמע מהרמב"ם בהלכות שבת פרק י' והוצא בבית יוסף, ודלא כמו שכתב במגיד משנה בטעם א' דהא דמסר בצידה הוא כמאמץ דרביים נאקים בו חשיב לה כמאמץ ונפשות (מחצה)ש: (ל"ט) רמב"ם. ועין בספר קרי'שולם שכתב דלהכניסם בתוך כלי כדרך שאר צידה אין נכון, כדי שלא יבואו לחשוף שהיא צדם לצרכו, ומכאן ידענו מלשון הרמב"ם, עין שם: (מ) כן איתא ברמב"ם: (מא) אלהיה רבת ושא: (מב) מגיד אברהם בשם רב הפוסקים: (מג) כן משמע במגיד משנה דלפי דעתם לא בעינן שעורא:



הלכות שבת סימן שמו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק כז]

ואין רצון אחריו אלא עומדין במקומו, דבנה אסור לילך לקרנו, וקדלמן בסעיף י, אפילו הכי לצורך שני⁽⁴⁴⁾ וכו', והכא משום קצא אפילו אסור דרבנן ליכא⁽⁴⁵⁾ וכו', כיון שאין רצונו בעצם הצידה כלל, ואדרכה פננתו להכריח אותו מעליו⁽⁴⁶⁾.

הראשונים החולקים על הרמב"ם, שאינם סוברים שטעם זה מועיל להתיר מלאכה שאין צריכה לגופה, מ"מ אין איסור להסיר את הפירות העליונים, כיון שהפירות ניכרים ומובדלים זה מזה.

[משנ"ב ס"ק כח]

והעקבה⁽⁴⁷⁾ והעב⁽⁴⁸⁾ וכו', ואז הוא חייב אם הוא דבר שבמינו נצוד⁽⁴⁹⁾.

ואף אם במקום מסוים אין משתמשים בעור העכבר, כתב החי אדם (ח"ב כלל ל ט"ז) שנחשב העכבר כדבר שבמינו ניצוד, כיון שמשתמשים בעורו במקומות אחרים.

אמנם בזמנינו, כתב בתורת שבת (ס"ק יב) שצידת עכברים אינה אסורה אלא מדרבנן, מפני שאין הם ניצודים לצורך השימוש בהם, וכן כתב בקובץ מבית לוי ח"ו עמ' ג.

ולגבי עכבר שנלכד בשבת, מבואר בערוך השלחן (סי' שכד ס"ב) שאם ידוע שהוא רעב, מצוה ליתן לו אוכל גם בשבת, משום הכתוב (תהלים קמח ט) ירחמיו על כל מעשיו. וכן הביא בקובץ מבית לוי (שם).

משמע שאף בעלי חיים שהילוכם איטי וקל לתפוסם, אסור לצודם מן התורה, אכן, כתב הגרש"ז אויערבך (מאור השבת ח"א מכתב ג' אות א), שהצב שנמנה בתורה וחייבים על צידתו, אינו הצב שבזמנינו, אלא דוא בעל חיים אחר שהילוכו אינו איטי כל כך, ואילו את הצב שבזמנינו שיש עליו שרון, אין איסור לתפוס כלל.

מאידך, דעת הגר"ש וואנר (קובץ מבית לוי שם), שאף על פי שמסתבר שהאיסור לתפוס את הצב שבזמנינו אינו מראורייתא, שהרי דומה הוא לחיגר, שמבואר בשו"ע לעיל (ס"ב) שאין חייבים על צידתו, ואין זה הצב שדברו עליו התורה, מ"מ אסור לתפוסו מדרבנן. וראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק ט).

ולדעת הגר"י קרליץ (תורת המלאכות הצד ס"ק ק), הצב שבזמנינו הוא הצב המוכר בתורה, וחייבים על צידתו אף על פי שהילוכו איטי, מפני שזה הוא כוחו, וכשנתפס מצטמצמת חירותו, והוסיף, ששמע שבמדבריות יש צבים גדולים אשר ביכולתם לברוח, ובהם בודאי נהגת צידה.

ובגדר דבר שבמינו ניצוד, כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת שלמה ס"ק טו) שמסתבר שאין גדר זה קבוע לעולם, ותלוי הדבר לפי רגילות האנשים באותו הזמן, כמבואר לעיל (הע' 47) לגבי עכבר.

[משנ"ב ס"ק כט]

טעם לחיוב חבלה הוא מפני נטילת נשמה שפאותו מקום, פי הדם הוא הנפש⁽⁵⁰⁾.

ואף אם חבל בבעל חיים שעתיד למות בקרוב, כגון בבהמה המפרכת למות לאחר שנשחטו רוב סימניה, כתב הפמ"ג (משב"ז ס"ק ה) שחייב משום נטילת נשמה. והמנחת חינוך (מסך השבת השוחט אות ג) פסק בדבריו, והסתפק גם לגבי בהמה טריפה שפסקו סימני חיותה, אם נוהג בה איסור נטילת נשמה, אכן, בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' לג אות ג) כתב שמפורש בתוס' ר"ד (שבת קלו, א) שלחלה החובל בטריפה בשבת חייב, ושכן מוכח מהמשנה בפסחים (עא, ב). וכן כתב החו"א (א"ח סי' סב ס"ק כה ו-כט), שההורג בהמה טריפה או מפרכת חייב.

אמנם, באופן שהחשש שיוזקו הנחשים הוא רחוק, כגון שאינם רודפים אחריו כלל, כתב לקמן (סי' שכח ס"ק קמג), שאין היתר לצודם, ורק ללחוש עליהם מותר, מפני שאין דרך צידה בכך, וכל שחוששים שמא ינשוך אנשים, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פמ"א הע' טו) שמותר לצודו על מנת להורגו, משום שבוזה ניצולים הרבים מהזיק, וכן דעת הגר"י קרליץ (תורת המלאכות הצד ס"ק קה).

ובמקום שהחשש אינו שיוזקו רבים, אלא יחיד בלבד, כתב בביה"ל לעיל (סי' רעח ס"א ד"ה החולה) שלא הותר לעבור על מלאכה שאינה צריכה לגופה, ובגדר רבים, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ה הע' מז) שאף שלשה נחשבים רבים, מפני שחשש החיזוק בהם מציץ, והוסיף (שו"ת שלמה סי' שלד ס"ק כז), שמסתבר שאף אם החשש הוא רק שיוזק אדם אחד מתוכם, כגון דבורה שמתה לאחר שעוקצת, מותר לעשות מלאכה שאינה צריכה לגופה כדי למנוע את הנזק, שכל דבר שלפי ההשערה יש חשש גדול שאחד מהרבים יוזק, נחשב כמקום הזיק לרבים.

אמנם, לענין הפסת מורסא כדי להוציא ליחה, שכתב השו"ע לקמן (סי' שכח סכ"ח) שמותר לעשות כן, כתב המשנ"ב שם (ס"ק צ) שבין שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה, התירו לעשות כן משום צער אף על פי שהוא צער של יחיד. [וראה במאירי (שבת כט, ב) שכתב, ששונה כיבוי הנר שהתירו רק לצורך חולה שיש בו סכנה, כיון שאינו מסיר את החולי בידים אלא שלפעמים גורם לכך, מהפסת מורסא שעל ידה מסיר את החולי, ועוד, שהנזק הבא מן הנר הדלוק אינו מבורר כל כך, ושם, שאפשר להסיר את הנזק הבא מהאור באופנים אחרים, כגון על ידי העמדת מחיצה וכדו']. ולגבי התנת חלב אשה על מי שאחזתו רוח רעה, כתב לקמן (סי' שכח ס"ק קיג) שאם יש לו צער גדול מכך, מותר הדבר, כיון שמלאכה שאינה צריכה לגופה היא, וכן כתב לקמן (סי' של ס"ק לב) לגבי אשה המצטערת מן החלב שיש לה, שמותר לה להוציאו בידה, משום שבמקום צער מותר לעשות מלאכה שאינה צריכה לגופה, וכן כתב להלן (ס"ק לו) שמותר לצוד פרש ולחשליכו, כדי שלא יעקצנו ויצטער מכך.

וביתר ביאור כתב הערוך השלחן (סי"ט), שבשכונת האדם היא להרחיק את הבעל חיים, הרי זה היפך מעיקר כוונת מלאכת צידה, ולכן מותר לעשות כן, מפני שפעולה זו אינה נחשבת כמלאכת צידה כלל.

וכן כתב בביה"ל לקמן (סי' שיט ס"ג ד"ה לאכול) לגבי מלאכת בורר, שאם מונחים פירות ממין מסוים על גבי פירות ממין אחר, מותר להסיר את המין העליון כדי להגיע אל המין התחתון. ואף על פי שעשה כזה מעשה ברירה באופן של מלאכה שאינה צריכה לגופה, מ"מ כיון שאין כוונתו להפרידת המינים זה מזה, אלא רק לסלק את הפירות המונעים ממנו להגיע אל הפירות שצריך, נחשב הוא כמתעסק בעלמא, והוסיף, שאף לשיטת



הלכות שבת סימן שמו

ביאורים ומוספים

ידי נברי. חריקה הניתנת מתחת לעור [שלא בתוך הוריד] דעת החזו"א (עין אליעזר ח"ח סי' טו פ"ד אות ט וחי' סי' יז ס"ק ב) שמותרת אפילו לחולה שאין בו סכנה. וחריקה הניתנת לתוך השריר, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' סא, ח"ח שם, וסי' רפו אות ב) שיש להקל ליתנה לחולה שאין בו סכנה במקום שיש בכך צורך גדול, מפני שאין זה דאני שיצא מחמתה דם, ואף אם יצא הוא נחשב כמקלקל. וכן דעת הגר"י קרליץ (שם) משום שאין זה פסיק רישא' שיצא דם, אכן אם דאים שהוא פסיק רישא' שיצא דם, יש להפסיק.

(59) ושם (סי' שכח סי' ד"ה ומצטער) כתב, שאף על פי שבמשנים שם (סי' יב) סתם כדעת המג"א, שהוצאת שן אסורה מדאורייתא, מ"מ נראה יותר שאין בזה איסור תורה, מפני שאינו מכין להוצאת הדם, והיה זה פסיק רישא' דלא איכפת ליה. ולמעשה כתב, שאף על פי שאין להקל להוציא את השן על ידי ישראל, מ"מ על ידי נברי יתכן שיש להקל, אפילו אם לא חלה הישראל על ידי כאב השיניים בכל גופו.

משנ"ב ס"ק לו

ש"אין צריך לגמק (60) וכו', גם משום נטילת נשמה (61) וכו', בתוך ברכה אחרת של מ"מ (62) וכו', מקליין על ידי אינו יהודי ק"ה (63).

(60) ובביאור הדבר כתב החזו"א (א"ח סי' נ ס"ק ד), שמדובר כאן באדם שאובה לצוד בעלי חיים ולשחררם ולשוב לצודם, שאינו צריך את בעלי החיים עצמם, אך אם כוונתו לצודם על מנת לשחוק בהם לאחר הצידה, נחשב הדבר כמלאכה הצריכה לגופה.

(61) וכן אם שפך את המים מן הספל שהגד בתוכו, כתב האור שמח (פ"א מהל' שבת ה"א) שחייב משום נטילת נשמה.

(62) ואף על פי שהוצאת דג מן המים והחזרתו קודם שיתייבש כסלע, היא לכאורה בכלל חצי שיעור ואסורה מן התורה, ואם כן יהא אסור לומר לנכרי לעשות זאת, מפני שאין זה שבות וכן כתב המחצית"ש ס"ק יז, כתב הגר"ש אויערבך (שולחן שלמה ס"ק יז, בתי"י) שאין זה נחשב כחצי שיעור, כיון שהוצאת הדג מהמים אינה גרמה מחימום מים פחות משיעור שהיה סולדת בו, שמבואר לקמן (סי' שיח ס"ק צ) שאיסורו במקום שיכולים הם להגיע לשיעור שהיה סולדת בו אינו אלא משום חומרא, מחשש שמא ישכח להסירו עד שיגיע לשיעור זה, וכן מבואר בתורת שבת (סי' יג) שאין זה בגדר חצי שיעור.

ובספר דעת תורה (כאן) ביאר, שבעניני שבת חצי שיעור אינו אסור אלא מדרבנן [וראה משנ"ב לקמן סי' שם ס"ק ג], ובפרט בענינינו, שאין חצי השיעור הראשון ראוי להצטרף לשיעור שלם, שהרי כל מה שמחזיר למים הרי זה כדי שישארו הדגים בחיים, ועוד, שדבר שאינו מתכוין דא, ופסיק רישא' באמירה לנכרי מותר.

(63) ולעיל (סי' שז ס"ק ב) כתב שלא חותר שבות רשות אלא במקום הפסד מרובה, וכן כתב לקמן (סי' שלד ס"ק ח).

אכן, בפמ"ג (א"א ס"ק יז) מבואר, שטעם ההיתר כאן הוא כמבואר בפוסקים לעיל (סי' רעו ס"ג) ובמשנים שם (סי' לא) שמותר לומר לנכרי לטלטל עבורו דבר מוקצה, כשהוא צריך את המוקצה או את מקומו, כיון שהישראל בעצמו היה יכול לטלטלו על ידי טלטול מן הצד, מפני שמטלטלו לצורך דבר המותר, ורק בשכונתו לטלטל את המוקצה לצורך המוקצה עצמו, כגון להצילו מהפסד וכו', אסור לומר לנכרי לטלטלו [אלא אם כן יש הפסד מרובה בדבר, כג"ל], ולכן מותר לומר לנכרי לטלטל את הדג, כיון שהטלטול כדי שלא יפסדו המים הוא טלטול לצורך דבר המותר.

ביה"ל ד"ה או

מה ש"אין בן קנה (64) וכו', ואפשר אפילו לפרג, ויבדלקמן פסעיה (65).

(64) וצריעה, כתב השרע הרב (סי'ה) שאין דינה כנחש ועקרב, אלא כפרעוש רתוש, ואסור לצדה, אלא אם כן עומדת היא על בשר האדם ועוקצתו. ובתורת המלאכה (הצד ס"ק פו) הובאה דעת הגר"י קרליץ, שאף דבורה דינה כמיוק, ומותר לצדה אם חושש שחנקין אנשים.

(65) שם (סי' מו) כתב, שכאשר אין ספק פיקוח נפש בדבר, לדעת הרמב"ם אסור להורגם, ולדעת שאר הפוסקים מותר.

ביה"ל ד"ה והחובל

רק משום מפרק הנם מקומן וקשיב קדש (61).

(51) ואף על פי שמבואר ברמב"ם (פ"א מהל' שבת ה"א) שהשושט חייב משום נטילת נשמה, כתב המנחת חינוך (מוסף השבת הדש אות ג ד"ה וכתב עוד) שלדעת הרמב"ם החובל אינו חייב משום נטילת נשמה, מפני שלא נטל את נשמתו לגמרי.

משנ"ב ס"ק לו

שחייב בנה בכל ג' וכו', והוא הדין בקורע בקמ"ט (62) וכו', הפצה שכיבול לבוא לידי חבורה (64) וכו', אסור יש בפדך לכלי צלמ"א (65) וכו', ואם-כן עושה חבורה (66) וכו', דהוא בכלל קמ"ט (67) וכו', דהא רוצה עמה בקלה זו כדי להתרפאות (68) וכו', ועין בבאור הלכה (69).

(52) ולענין תשלומין באדם שחבל בשבת, כתב לקמן (סי' תרי"א ס"ק ד) שפטור הוא מלשלם, שכיון שחייב מיתה על הוצאת הדם, קיום ליה בדבריה מיניה, והוסיף, שאף בחובל בשוגג הדין כן.

(53) ותיקון זה, כתב בביה"ל לקמן (סי' שם סי' ד"ה אין שוברין) שנחשב כתיקון כל הבגד, על ידי שקרעו האדם להיטיב לעצמו. והוסיף בביה"ל שם (ד"ה הניר), שהקריעה עצמה נדומה כתיקון, ואינה נחשבת כקלקול הבגד על מנת לתקנו, ומדיון זה הוכיח בביה"ל שם (סי' ד"ה ולא), שלא רק הקורע על מנת לתפור חייב, אלא אף הקורע על מנת לחקן.

(54) וכן ליתן מלקות בשבת לעובדי עבודה, כתב לקמן (סי' שלט ס"ק יב) שאסור, מפני שיכול לבוא על ידי כך לידי חבורה.

(55) ואף להכות את חבריו בדרך משחק, או לאחוז בבשרו בחזקה עד אשר יתאדם הבשר, כתב הבן איש חי (שנה ב' פ' וארא אות יב, הובא בכף החיים ס"ק טא) שאסור, על כל פנים מרובין.

(56) וכן לקנח את המכה בשורע שעל ידי הקנחת יצא דם, כתב לקמן (סי' שכח ס"ק צ) שאסור, שהרי פסיק רישא' הוא.

ולגרד בידו בבשר, כתב לקמן (סי' שז ס"ק ט) שמותר, אך יזהר שלא לעשות חבורה. וכן כתב הבן איש חי (שם אות יד, דובא בכף החיים ס"ק טג), שהעושה כן יזהר להכך בנחת ולא בחזקה. והוסיף, שכמו כן טוב להזהר שלא לחצוץ את שיניו במחט, שמא יוציא דם.

ולענין חשש הוצאת דם על ידי צחצוח שיניים במברשת בשבת, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' שכו ס"ק י).

(57) ובמקום שיש ספק שמא תמות הבהמה אם לא יקחו את דמה, כתב השרע לקמן (סי' שלב ס"ד) שמותר לומר לנכרי להקזו את דמה. ובטעם הודתו כתב המשנ"ב שם (סי' ח), שאם לא נתיר לו לעשות כן על ידי נכרי, יבוא לעשות זאת בעצמו ועבור על איסור דאורייתא, כיון שבהול הוא על הפסד ממנה. והוסיף (שם ס"ק ט), שאפילו אם הבהמה אינה אלא חולה בעלמא, מותר לומר לנכרי להקזו את דמה כדי לרפאותה, משום צער בעלי חיים.

(58) וכן לעשות בדיקת דם לחולה שאין בו סכנה, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני ח"ב פ"ב ס"ק א) שאסור, מפני שצריך להוציא את דמו כדי לברוקו, ומשום כך נחשבת מלאכת הוצאת הדם כמלאכה הצריכה לגופה, וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ו תשובה כא).

חריקה הניתנת לתוך הוריד, דעת הגר"י אברמסקי (ששיב פ"ב הע' קנח) שאסורה מן התורה מכיון שלפני חריקה יש להוציא מעט דם לתוך המזרק על מנת לוודא שהמחט נמצאת בתוך הוריד. והגר"ש אויערבך (שם) הסתפק שמא הוצאת דם זו נחשבת כמלאכה שאינה צריכה לגופה, כיון שאינו צריך את הדם ואינו מוציא אלא לסימן בלבד. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' עט אות א) כתב שכיון שאינו מעוניין שהפתח של הוריקה ישאר פתוח, הרי זה כמוציא קוץ שכתב המשנ"ב לקמן (סי' שכח ס"ק פב) שמותר. וגם אם יצא קצת דם אינו אלא מקלקל ולפיקר מותר הדבר. וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ו תשובה ב) שחריקה לתוך הוריד מותרת מכיון שהוצאת הדם נחשבת כמקלקל וכמלאכה שאינה צריכה לגופה, ולכן היא מותרת לחולה. דעת הגר"י קרליץ (חוט שני ח"ד פ"ט ס"ק מא) שאין להחרידה אלא על



ב שבת ק"ו בבקריתא
והרבי יהושע ב שם
בתוספות ע טוד מהא
הרב אשי שם

הלכות שבת סימן שמו

ט (י) פֿרעזש (לה) הַנְקֵרָא 'ברגות' בִּלְשׁוֹן עָרֵב (לו) נֶאֱסוּר (יא) לְצוּדוֹ (לז) אֶלְא־אִם-בֶּן הוּא עַל בִּשְׁוֹרֹ (יב) וַעֲזִיזוֹ, (לח) *נֶאֱסוּר (יג) לְהַרְגוֹ הִגָּה וְאֶךְ (לט) *לֹא יִמְלִלְנִי בִידוֹ שְׂמָא יִהְיֶנּוּ, אֵלֹא יִשְׁלַח

פאר דיטב

במינו נצוד: (י"ב) נעוקצו. משמע דאם הוא על בשרו ואינו עוקצו או שהוא על חלוקו מבנים, אסור לצודו, אבל י"א דקסר לשלו מעל בגדיו מבנים, מ"א וי"ז קתב לענין הלקב, כל שאפשר לו להפילו לצרף בלי נטייה פד בקלות, יש לעשות כן אם היא על חלוקו מבנים, אבל אם הוא לבוש בבשר וקסר נקשה לו להפיל הפקעוש אם לא יטלפו פד חזקה, בסופו של המקלח לא יתקדש, וכן אגור ורואם בשר העולם עושין כן, עכ"ל, ע"ש: (ג) להקדש. ובהקדשו חסיד, ובחשבה חותא יציר סימן קסד אור לצדק פנים, ע"ש:

סנפיריו, חוב כשרים מנילת נשמה, דשוב אינו נכול לחיות, ונבטם, גמ', וא"כ צריך להגד שלא יצנה לאינו יהודי לשל דג מן הסביב של מים אע"פ שגמא שמימה, מ"א: (?) פרעוט. הנו השתנה הקוסצת, ופרה ורבה, ודלפינו ממשפן אילים מאדמים, מה אילים פרים ורבים אין כל שפרה ורבה, לכן חיבים על הריגת הפרעוט, אבל כנה להקנה אינה פרה ורבה אלא כגמא מנצח הקדש, אין חיבים על הריגתה אלא אסור טמאת גורה שגמא ירגה ופרעוט, וצין פרעוט בתשבות מית' יאר מין קדש: (א) לצודו. אבל אין חיב על צידה, פרו דמי דבר שאין

פֶּאוֹר הַלֵּכָה

לצורך, כל שנתפחן למלאכה, ודיכריא לה כלאכה שאינו צריך לגופה
 חוב עליה. (נ) ורב הפוסקים פוסקים בדעה הראשונה דפסח
 מחטא^(סא) (נז) משום דכעין מלאכת מחשבת, ואסור מדרבנן:
ט (לה) הנקרא 'ברגות'. הינו השורה הקופצת: (לו) **אסור
 לצודו.** אף והיא דבר שאין במינו ניצור, על-פל-נים אסור מדרבנן,
 וכנ"ל בסעיף ג; ואצטרף לאשמעין, לאפוקי מדעת איהו מן
 הפוסקים דקברי דאף זו היא בכלל מאכלת (נח) ששומר לצודה
 ולהתנהג. ואם הוא ספק לו בלילה אם הוא כנה או פרעוש, (ס) מתר
 לצודה (סא) ואסור להקנה. (כז) ומתר לפלות הבגדים מפרעושים
 בשבת, אך יזהר שלא ישלם בידו, והוא בכלל צידה, רק ופלים
 מעלי: (לז) **אלא-אם-כן הוא נכר,** הינו, דמשום צורך דעקצה
 לא יצור רבנן על אסור צידה^(סב) ומתר לצודו ולהשליכו^(סג), וזהו שכתב
 'עוקצו'^(סד) ומגן-אברהם, וכן פתח הגר"א דהיא 'עוקצו' וקא הוא.
 (סז) ויש מקלן גם כשהוא על חלוקו מבפנים לשלו בידו ולהשליכו
 פן יבוא לידי עקצה, ואם אפשר לו להפילו לארץ בלי גטילה ביד,
 בודאי יכון להתחמיר בזה: (לח) **ואסור להקנה^(סה).** השעם דמחלקין בין
 פרעוש לבנה הוא, דכל מלאכות דשבת ממשיכן וזקנין לזון,
 (סז) וזקנין מיתח כל בעלי-חיים לחיוב משחיטת אילים מאדמים
 שהיו במשכן מבטיל עורחיהו, ולא וקא על-ידי שחיטה, והוא
 הדין על-ידי הפאה ונתיקה^(טז) או נחירה וכל פי האי פרט, בין שבה על-
 ידיו נטילת נשמה, חוב, ואמרין: מה אילים מאדמים שפרים
 ורבים אף כל שפרים ורבים, לאפוקי בנה דאיהו בזה מזכר ונקבה^(טז)
 אלא בזה מן הנהגה, לא חשיבא ברה"ט^(טז), (סס) אכל פרעוש, אף-על-פי
 שגם היא אינה פרה ורבה, מכל מקום כיון שהוזהרה מן העפר, יש בה
 חיות כאלו נברא מזכר ונקבה, וחוב עליה משום גטילת נשמה;
 ואפלו אם הפרעוש עוקצו אסור להקנו: (לט) **לא ימללנו.** להחיש
 כחן שלא יחזרו אליו. ועין בספר אליהו רבה מה שכתב בזה:

הלא גם הוא כותב בקא דסעף ז' דהאז מקר לבתחלה, ומשנים דזה הוי ככלל מתעסק בעלמא בידן שכתתו רק לחבריה איתו מעליד שלא זירקו, ואסיפן בענגי דהסם שרצים נצודין כדי שלא יזיקו, הנה צריך להיות סתר לבתחלה, וכן הקשה הגאון רבי עקיבא איגר בחדושו. אמנם לאחר העיון נראה לי שאינה קשקשא כלל, דהא כל טעם נרמזים שפותר בקא דסעף ז' אף הבעלמא סבירא לה מלאכה שאינה צריכה לגופה חב, הוא משום דהוי ככלל מתעסק בעלמא להנצל מנשיחתו, וזה שידן רק פשפוכן בצח הצידה בשביל זה, מה שאין פן פשפוכן סתמא או אפלו שלא לצורך, הואיל ומכל מקום נחפון לצדו, לא יחבשל שם צידה בשביל דסתמיהו דהני שרצים נצודין בשביל שלא יזיקו, ומסתעין היטב ומקנא כל זה פלשון הצח של הרמזים, שזה לשונו דפסוק י' הלכה כה אחד שמונה נרצים מאכרין כותרה, ואמר שאר שרצים נצודין ומשנים שיש לאנא צידה, הוצא אחד מפלשון בין לצורך פן שלא לצורך, לא לשוכן דהנה, חב, הואיל ותחפון לצדו וצד, ששלאכה שאינה צריכה לגופה חב עליה, עד כאן דבריו; ובדין כה חב: רמשים המזיקים גזון נחשים ועקרבים וכו' יצא כהן. אף גליפי שאינם ממיטין, הואיל ונחשכין מקר לצדו אותם בשפת, והוא שיקפצו להנצל מנשיכתו וכו', עין שם, הוי דמערך נונה דהא אפלו באותן המינים שדרכן להזיק ויבדאו סתמא נצודין כדי שלא יזיקו, וצל-כרחה משום דשם מתעסק איתו משח על זה כל זמן שלא בנן בפרוש, גם בדברינו יוסר הקשאי שהקשינו לעיל על שלשון צידו. אעאי סתב דפסוק אכל אסור, ומה מתחלה חב בשעף ז' דהא בשביל שלא ישכנו מקר, וכן נמי נראה: אכל לאו דבריו ניחא, ולא הקלו רק בעתהכאן בשביל שלא ישכנו אכל לאו כשנתפסו לצדו, אף דעידה שלא לצורך היתה, הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ואסור צל-פל-פנים מדרבנן: * ואסור לתרגו. עין במשנה ברורה דכתבנו דחב על זה משום נטילה נשמה, כן סתב הסגן אכנהם, וכן משמע בבית-וסף דהא סבירא לה לדיקא דשדחה סקופת שלנו דהא הפועל האמור במקרא דחב עליה לדביו הכל, וכן משמע במאמר הגר"א וירלא כפר-מנרים דרצה לומר דמחבר סופיק מספקא להו, ומה שכתב בפלשון 'אסור ולא קאמר דההוגדו חב, ששום דפכנת סמכבר היא דאפלו באפן דפוקנה, ורוצה לתרגו משום זה כדי שלא יקעצנו עוד, אפלו הכי אסור, כמו שכתב בבית-וסף בקריא, ואפוא זה נראה אינו צריך לגופו של הפועל, והנה שם מלאכה שאין צריך לגופה ולזה מביאקום פסור מוחשאת, אבל מה מקל מלאכה שאינה צריכה לגופה חב, וזה משמע במאמר הגר"א והוא פשוט, ומה שאמר במקרא דפרעוש חב עליה לדביו הכל, הנה ששצריך להו לאיזה דבר, דכנה אפלו רבי יהושע דפוסר בצידה מודה בהקרא דחב, אבל פשאנו צריך להו דמקרבין סתב בקריא דרצת הר"ף קרבי שקעו, ומכל מקום הביא הר"ף דהא הבית-וסף, ולא רמי לצידה דמקלינן בעוקנה, הנה לפי שאין במינו ענין וליכין מקלינן משום צעקא בעלמא אפלו פשאנו צריך לה: * לא ימקלנו. וצפן במי בספרו אליה רבה, והנה ששקעו, דאי לאו הכי אסור ללקחו בידו משום צידו ויבלכד שלא יזיק, עין שם. והנה אף דאליה רבה הביא שסגין סתמא מקלינן וכו', ואמר דרצת רש"י ומהקפוח וקרא"ש וכן רבנו דתם שסגין לסיחמיהו סת, ומה שהביא ממכתב הר"ן וכן שארי פירושים הנ"ל דרבינו בשיטהא דמתי דאפשר בדיקום משום מאיסותא הקלו טפי דפוך שאין בו חשש דאורייתא, ותדיר

שֶׁעַר הַצִּיּוֹן

מצד הפרי-מגדים וכן בנושמת אדם, ע"ש: (ט) אליה רבה, וכן בהגרא: (ג) חגיגה י': (נל) רשב"א ושאר פוסקים: (ס) מן משמע מלכת-תמיד ופרי-מגדים באשל-אברהם, ע"ש: (סא) דהוא חשש דאיריתא, דההורג פקעיש חייב וצריך כפרים-מגדים שיקרב בשם הגאון ר"מ, דהיה מנסה אם עומדת שרי, דדרך השתנה לקפץ, ואף דהוא מלאכה שאין צריך לגופה, אפשר מישים דעקרו הוא מהאיריתא, ומפל מקום בראש שאין כצוי שם פקעושים כמו שכתבו הפוסקים, יש לעין כזה: (סב) מן מוכח מרא"ש: (סג) ט"ו. ועין באלה רבה שמוצדד לפסק כה"ט ב' באם הוא על בשור דציוי לבוא לדי' עקיצה, ולענין על בגדיו מבפנים, הביא בשם ספר יראים יירא-שמים יברש והענין לא הפסיד. והנה במקום ש' בנה פלגא דברכות, עין בבית יוסף בפה שכתבא בנה מן הפוסקים, ויבדו זה הרמב"ם דהדאורייתא וקרא' ג' מן המסקלן על הגדיו מבפנים, ולענין לא דעת האור וזו חסר התרומה וקרי' מה שמוכא ממנו בפה שברישלעקט פסימן קחה ותרומה הוא מן המהמדיין, דאפלו על בשור כל מן האור עוצצו אצור, על-פ' מהעבור וחסר לתחתיה, ואין למחות ביה ממלכית: (סד) אגרא. ומה שכתבתי ולא דונא וכו' הוא מהרמב"ם: (סה) נכפ"ם וכו'.



הלכות שבת סימן שמו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק לד]

ורב הפוסקים פוסקים פדעה קראשונה דפסור מחטאת⁶⁶.

(מנוחה נבונה עמ' נה) שאף על פי שלצורך בריא אסור לעשות כן כלל, מ"מ לצורך חולה שאין בו סכנה אי תינוק, מותר, במקום שיש דלת או חלון פתוחים, מפני שדרכם של הזבובים להימלט בטרם יתעלפו, והוסיף הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ה הע' ל), שאף אם נחלשים הזבובים ומורדמים מחמת הריסוס קודם שיכרחו, אין בזה משום איסור צידה, כיון שאין כוונת האדם לצודם אלא להבריחם ומושום כך הוא פותח את החלון, ואין זה פסיק רישא שיהיו ניצודים.

ולרסס בצד החרקים, ולא כנגדם ממש, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פט"ו ס"ק ב עמ' קבה) שמותר, וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ו ס"י קלט אות ב) שאין בזה איסור נטילת נשמה [אלא שהחמיר בזה לכתחילה משום איסור זורק]. מאידך, הקצות השולחן (ס"י קכב בדה"ש ס"ק יא) כתב שאסור לרסס אף שלא כנגד החרקים, מפני שיתכן שירסס בטעות כנגד הזבובים ונמצא ממית אותם בידים, וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פל"א תשובה טו) שאסור לעשות כן, מפני שהריסוס גורם לחרקים למות אף כשמרסס בצידם, ואין לעשות כן אלא כשהחליטו פתוחים, ומרסס כדי להבריחם.

ובשו"ת שבות יעקב (שם) כתב, שאסור לעשות כן מטעם אחר, מפני שהחומר הרעיל מוקצה הוא, והובאו דבריו במנחת שבת (על קצושי"ע ס"י פ ס"ק קע) ובקצות השולחן (שם). והעיר על דבריו הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ה הע' כח), שלכאורה אין הרעל מוקצה, שהרי עומד הוא לריסוס, ואף על פי שאסור להרוג בו חרקים בשבת, מפני שגרמא אסור, מ"מ כאשר מטרדים אותו החרקים מאד, מותר להורגם בשבת, כיון שאין זה אלא גרמא במלאכה שאינה צריכה לגופה.

וטעם נוסף לאסור ריסוס זה בשבת, כתב המנחת שבת שם בשם השבות יעקב, מפני שעל ידי שגורם למיתתם עושה הוא גרף של רעי בשבת, ומבואר בשו"ע לקמן (ס"י שלח סי"ח) שאין לעשות בשבת גרף של רעי לכתחילה, והעיר הגרש"ז אויערבך (שם הע' לה), שאם אין החרקים מתים באותו מקום בו מרסס הוא את החומר, אלא שהולכים למקום אחר ומתים שם, לכאורה אין לאסור מטעם זה.

72) ואף בזמנינו, שהכינים מטילות ביצים ופרות רבות, כתב בספר מכתב מואליהו (ח"ד עמ' 355 הע' 4) שזכין שדברים אלו מפורשים בחז"ל, אין הדין משתנה מחמת המציאות הנראית אחרת לעינינו, אף אם הטעם אינו מובן לנו, וכתב, שיתכן שכונת חז"ל היא שהכינים נחשבות כאינן פרות ורבות מפני שכן נראה הדבר למראה העינים, וכן דעת הגרש"ז אויערבך (ביצחק יקרא) שגם בזמנינו מותר להורגן, היות ולמראה עינים אין הן פרות ורבות.

מאידך, בספר פחד יצחק (לאמפרונטי), ערך צידה דף כא, ב) כתב, שיש להחמיר שלא להרוג כינים בשבת, וכן משמע בספר תורת שבת (ס"ק טו-טז), וכן דעת הגר"ש אלישיב (ארחות שבת ח"א פי"ד הע' מז) שיש להימנע מזה, והגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פט"ו ס"ק ב עמ' קבה) הסתפק בדבר [וראה ספר מנחת איש פי"ח הע' 51 שכתב בשם הגר"נ קרליץ שמותר להרוג כינים, כיון שהתרבותן על ידי הטלת ביצים אינה נחשבת כפריה ורביה].

אכן, כינים הנמצאות על ראשו של ילד קטן וגורמות לו צער גדול, דעת הגר"ש אלישיב (ארחות שבת שם הע' מח) שמותר לרסס על ראשו חומר קוטל כינים, מפני שבמקום צער גדול יש לסמוך על פשטות הדין, שמותר להרוג כינים.

73) ובטעם הדבר כתב המשך חכמה (בראשית ט ט), שהוא על פי מה שכתב הרמב"ם בספר מורה נבוכים (ח"א פ"ב) שהמינים המשך בעמוד הבא

66) ולהלן (ס"ק מז) מבואר שכן נוקטים אנו להלכה. אמנם, לענין הוצאת המת לרשות הרבים, צירף המשנ"ב לעיל (ס"י שיא ס"ק י) את דעת הרמב"ם לחומרא.

ובדעת השו"ע, כתב בביה"ל לקמן (ס"י שם סי"ד ר"ה ולא) שכאן מבואר שמצדד יותר בדעת הפוסקים, ואף שכתב הגר"א שמדברי השו"ע שם (ס"א) מוכח שסובר בדעת הרמב"ם, כתב בביה"ל שם (ס"א ר"ה וחי"ב) שיש לדחות את ראייתו, וסיים, שלהלכה צידד בביאור הגר"א בסי' שטו שפסור, וצריך לומר שאין כוונת הגר"א במה שהוכיח מסי' שם אלא להראות שלכל שיטה יש מקור גדול בנמי.

[משנ"ב ס"ק לו]

לא נזדו רבנן על אסור צידה⁶⁷ ומתן לצדו וק"ש ל"כ⁶⁸, וזהו שכתב עוקצו⁶⁹.

67) ולעבור על שאר איסורי רבנן במקום צער, כתב בביה"ל לקמן (ס"י שבה סכ"ח ד"ה בדי) בשם המג"א שאסור.

ואדם המצטער מזמזם מעופו של זבוב או יתוש המטרידים את מנוחתו, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פכ"ה הע' כא) שאסור לו לתופסם כדי לזרוקם החוצה, שלא הותרה צידה אלא מפני צער הגוף, אך לא מפני צער הנפש. מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (תורת המלאכות שם ס"ק קד) שאין חילוק בין צער הנפש לצער הגוף, ומותר לתפוס בעל חיים שמפריע לו לישון, ולהוציאו.

68) ומלאכה שאינה צריכה לגופה אם הותרה במקום צער של יחיד, ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק בז).

69) וכן שרצים המונחים על גוף האדם, ודוקרים אותו ברגליהם החדות, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פט"ו ס"ק ב עמ' קבה) שדינם כפרעוש העוקץ, ומותר לטלם בשבת ולזרוקם.

[משנ"ב ס"ק לח]

ואסור להקדו⁷⁰ וכו', דהוא הדין על-ידי תכנה ופניקה⁷¹ וכו', לאפוקי כנה דאינה באה מזכר ונקבה⁷² וכו', לא תשיבא בקיה⁷³.

70) ולהרוג בימות החול בעלי חיים המצערם אנשים, משום שמאוסים הם וממאסים את האוכל, בגון פרעושים, זבובים, יתושים ועכברים, כתב בשו"ת אגרות משה (ח"מ ח"ב ס"י מז אות א) שמותר, ואין צריך להימנע מכך אפילו ממדת חסידות. אכן במקום שאפשר, טוב יותר שלא להורגם בידים, אלא רק להניח שם דבר שיהרגם, כדי שלא ישפיע עליו הדבר ויגרם לו למידת אכזריות. וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א פט"ו ס"ק ב עמ' קכד), שמותר להרוג בימות החול עכבר המפריע לבני אדם.

ולאחר בימות החול בעל חיים שאינו מפריע לבני אדם, כתב בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת ירד ס"י י) שאין בכך משום איסור 'צער בעלי חיים', מפני שלא נאסר אלא לצער את החי, אך לא להורגו, וכן כתב האור שמח (פי"ג מהל' רצח ה"ט) בשם ספר האשכול. מאידך, בתוס' רעק"א (חולין פ"ה מג) מבואר שאסור לעשות כן משום צער ב"ח.

71) ולהניח חומר רעיל הקוטל את הזבובים המצערם אותו, כתב בשו"ת שבות יעקב (ח"ב ס"י מה) שמותר, מפני שאין זה אלא גרמא במלאכה שאינה צריכה לגופה. מאידך, בשו"ת האלף לך שלמה (א"ח ס"י קלח) כתב שאסור לעשות כן.

ולגבי ריסוס חומר הקוטל יתושים, כתב הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"א ס"י לו) שאסור לעשות כן לכל הדעות, כיון שנחשב הדבר ככחו ממש, ופסיק רישא הוא שימותו.

ולגבי ריסוס חומר הגורם לזבובים להתעלפות, דעת החזו"א

